
**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ
СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН**

УДК 336.02

**ОПТИМІЗАЦІЯ РІВНЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СЕКТОРУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ:
СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ**

*Н. В. Винниченко, канд. екон. наук, доцент
Сумський державний університет
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна*

У процесі реалізації реформ сектору публічних фінансів важливого значення набуває формування такої системи фіскальної децентралізації, яка б дозволяла забезпечити ефекти на субнаціональному рівні (область, місто, територіальна громада) щодо зростання доходів та розширення можливостей фінансування потреб місцевого розвитку. Багато провідних економістів відмічають позитивний ефект від децентралізації, який полягає у підвищенні якості надання суспільних послуг, стимулюванні розвитку конкурентних відносин між різними регіонами, зростанні прозорості системи формування та виконання місцевих бюджетів, оптимізації алокації фінансових ресурсів тощо. Разом з тим, попри існування ряду досліджень, котрі підкреслюють позитивний ефект від децентралізації як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях, деякі науковці, серед яких П. Родрігес, Н. Джил [1], Дж. Роден [2] виявили значні ризики від децентралізації, серед яких зростання вірогідності дефіциту бюджету, лобювання інтересів окремих груп суб'єктів, зниження якості управлінських рішень, корупція, поглиблення регіональних дисбалансів та ін. Усі визначені фактори можуть негативно позначитися не лише на стані місцевого бюджету, а й економічному розвитку регіонів та держави.

Враховуючи неоднозначність позицій науковців щодо впливу фіскальної децентралізації виникає необхідність проведення додаткових емпіричних досліджень, які б дозволили конкретизувати взаємозв'язок параметрів, які характеризують рівень децентралізації з показниками економічного розвитку держави.

Наслідки фіскальної децентралізації суттєво залежать від специфічних економіко-політичних, соціальних та інституційних умов в кожній країні. Часовий діапазон дослідження охоплює інтервал 2002-2016 рр., що значною мірою обумовлено доступністю необхідного блоку статистичної інформації. У свою чергу, вибірка країн включає 23 держави, що є членами Організації економічного співробітництва та розвитку. Слід зауважити, що членство у цій організації передбачає побудову національної економіки на конкурентних, демократичних та ліберальних засадах, що дозволяє стверджувати про наявність прогресивного підходу до вирішення важливих економічних проблем. Разом з тим, вибірка включає як блок високорозвинутих країн, так і постсоціалістичні держави, а тому має достатній для отримання адекватних

результатів рівень диференціації. Так, аналіз буде проведено для таких країн як: Австрія, Бельгія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія та США.

В якості параметрів, що відображають рівень децентралізації було обрано найбільш поширені в економічній літературі показники, пов'язані з розподілом державних доходів і витрат між різними рівнями влади, що цілком відповідає підходу до ілюстрації ступеня фінансової децентралізації, запропонованого групою Світового Банку [3] та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [4]. Отже, перша факторна ознака – показник децентралізації витрат (маркер змінної – Exr), який розраховується як співвідношення обсягу консолідованих витрат на субнаціональному рівні до обсягу консолідованих витрат держави, вираженого у частинах цілого. У свою чергу, відповідно до методології ОЕСР, консолідовані витрати кожного рівня державного управління визначаються як загальна сума витрат за вирахуванням міжбюджетних трансфертів, перерахованих з бюджету відповідного рівня. Друга факторна змінна – показник децентралізації доходів (маркер – Rev), розраховується як співвідношення обсягу консолідованих доходів на субнаціональному рівні до обсягу консолідованих доходів держави, вираженого у частинах цілого. Аналогічно до попереднього показника, консолідовані доходи відповідного рівня державного управління визначаються як загальна сума доходів за вирахуванням міжбюджетних трансфертів, що надійшли до бюджету відповідного рівня [3]. Інтегруючим індикатором рівня децентралізації є наступна незалежна змінна, що розраховується як співвідношення консолідованих витрат до консолідованих доходів, що були здійснені на субнаціональному рівні (маркер – ExR). У якості результативної змінної було використано показник ВВП на душу населення.

Контрольними змінними при моделюванні стали параметри, які враховують макроекономічні умови розвитку країн, інвестиційний та людський потенціал, відкритість економіки. З цією метою було використано наступні індикатори: площа сільськогосподарських земель як параметр, який дозволяє врахувати потенціал розвитку сільського господарства; питома вага державного боргу у ВВП є одним із основних параметрів, що можуть бути використані для оцінки ефективності бюджетної та фінансової політики в цілому, а також боргової безпеки держави; дефіцит / профіцит бюджету у відношенні до ВВП; індекс споживчих цін як параметр, що відображає цінову стабільність економіки країни; рівень зайнятості населення, що розраховується як питома вага зайнятого населення до загальної чисельності населення країни, виражена у % як показник, що характеризує трудовий потенціал національної економіки; питома вага витрат на кінцеве споживання у ВВП, що дозволяє врахувати рівень життя населення; частка прямих іноземних інвестицій у ВВП, що характеризує інвестиційний потенціал держави; питома вага валового нагромадження капіталу у ВВП; показник відкритості економіки (співвідношення сумарного обсягу експорту та імпорту до ВВП, що дозволяє оцінити потенціал зовнішньоекономічної діяльності певної країни.

Усі розрахунки будуть проведені з використання програмного комплексу Stata 12/SE.

Результати моделювання засвідчили наявність нелінійного та опосередкованого зв'язку між рівнем фіскальної децентралізації та рівнем економічного розвитку країн. Для уточнення отриманих результатів здійснено кластерізацію досліджуваних країн за показниками децентралізації та ВВП на душу населення. До першого кластеру увійшли країни з рівнем ВВП на душу населення більше 40 тис. дол. та рівнем децентралізації більше 30%, до другого кластеру – країни з рівнем ВВП на душу населення менше 40 тис. дол. та рівнем децентралізації менше 30%. Результати проведених розрахунків представлено надалі в межах децентралізації витрат, доходів та інтегруючого показника децентралізації.

Децентралізація витрат

Для всієї вибірки країн підтверджено наявність квадратичної форми залежності між досліджуваними параметрами, що має форму оберненої параболи (оскільки значення $P > |t|$ для загального тесту меншим за 0,05, то це дозволяє відхилити нульову гіпотезу та підтвердити альтернативну) (рис. 1). Точка екстремуму параболи належить множині значень факторної ознаки і становить 1,38, тобто для досліджуваної вибірки країн максимізація ВВП на душу населення досягається тоді, коли показник рівня децентралізації витрат становить 1,38. Для країн другого кластеру закономірним є нарощування рівня децентралізації витрат понад визначену точку екстремуму (0,4), що дозволить забезпечити висхідну тенденцію у динаміці ВВП на душу населення.

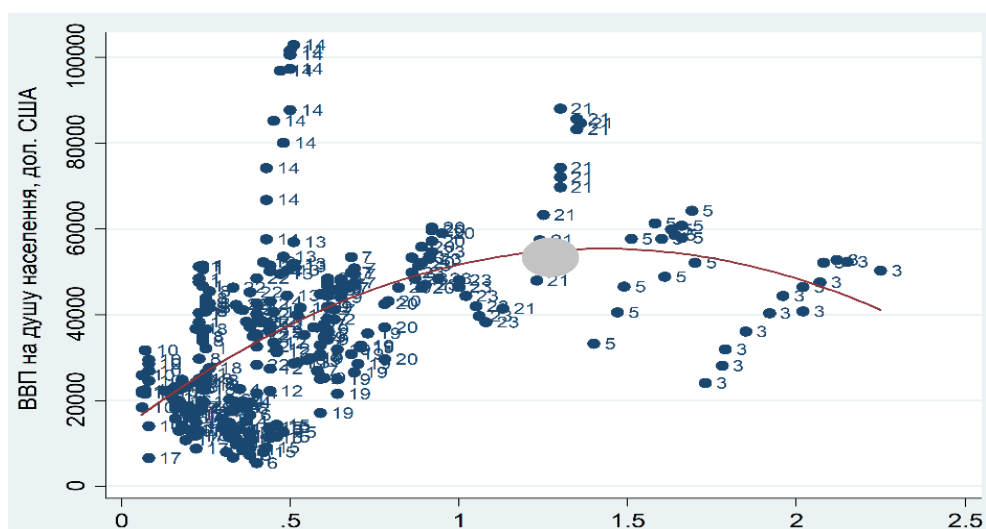

Рисунок 1 – Результати моделювання макроекономічних ефектів від фіскальної децентралізації витрат для 23 країн-членів ОЕСР за 2002-2016 рр.

Варто також зазначити, що незначна частина даних зосереджена у діапазоні від 0,06 (нижня межа вибірки) до точки екстремуму, який також характеризується позитивною динамікою параметрів економічного розвитку країни, проте, з урахуванням того факту, що права вітка параболи є значно довшою, то саме цей відрізок повинен виступати цільовим орієнтиром при розробці комплексу рекомендацій щодо оптимізації процесів децентралізації у країнах – представниках другого кластеру з урахуванням пріоритетності цілей забезпечення сталого економічного зростання. Більш низьке значення граничного рівня для країн другого кластеру свідчить про слабкість їх інституційної бази з точки зору можливостей досягнення швидких економічних результатів. Підсумовуючи зазначений етап дослідження, справедливо відмітити, що більшість тенденцій, характерних для усієї вибірки країн, знайшли своє відображення і для держав першого кластера, проте специфічним є той факт, що для цієї групи країн характерним є дещо нижче значення рівня децентралізації, що забезпечує максимізацію ВВП на душу населення.

Децентралізація доходів

Для всієї вибірки країн підтверджено існування статистично значимого лінійного зв'язку між рівнем децентралізації доходів та ВВП на душу населення: зокрема, збільшення незалежної змінної на одиницю супроводжується ростом індикатора економічного розвитку на 5659,52 дол. США (коефіцієнт є статистично значимим на довірчому інтервалі 99%) (рис.2). Щодо країн I кластеру отримані оціночні результати

волатильності рівня децентралізації, має форму оберненої параболи з точкою екстремуму 3,61, тобто саме при такому рівні децентралізації досягається максимальне значення показника економічного розвитку країн, що увійшли до першого кластеру. В цілому можна сказати, що максимальне значення ВВП на душу населення досягається при умові, що співвідношення консолідованих витрат до консолідованих доходів субнаціонального рівня буде становити не нижче 3,90%, при чому для більш розвинутих та децентралізованих країн (другого кластеру) він може бути нижчим.

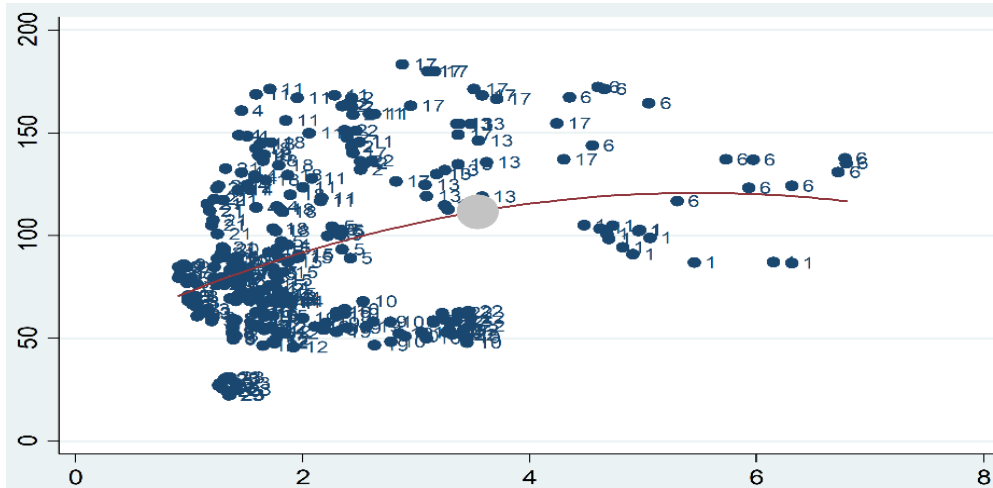

Рисунок 3 – Результати моделювання макроекономічних ефектів від фіскальної децентралізації для 23 країн-членів ОЕСР за 2002-2016 рр.

Таким чином, можна зробити висновок, що система фіскальної децентралізації може вважатися ефективною, якщо призводить до приросту ВВП як ключового макроекономічного індикатора економічного зростання в країні. В той же час наслідки фіскальної децентралізації (позитивні або негативні) для економічного зростання суттєво залежать від специфічних економіко-політичних, соціальних та інституційних умов в кожній країні [5].

SUMMARY

Process of the public finance sector reforming requires the formation of fiscal decentralization system that would allow at subnational level (oblast, city, territorial community) to increase revenues and expand the opportunities for funding local development needs. System of fiscal decentralization can be considered effective if it leads to an increase in GDP as a key macroeconomic indicator of economic growth in the country. Positive effect of decentralization can be considered as improvement of the quality of public services provision, stimulation the development of competitive relations between different regions, increase the transparency of the system of formation and implementation of local budgets, optimizing the allocation of financial resources, etc. At the same time, the consequences of fiscal decentralization (positive or negative) for economic growth are significantly dependent on specific economic, political, social and institutional conditions in each country.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Rodriguez P. A. and N. Gill (2005), "On the economic dividend of devolution", *Regional Studies*, Vol. 39 (4), pp. 405-420.
2. Rodden J. (2003) "Reviving Leviathan: Fiscal federalism and the growth of government", *International Organization*, Vol. 57, pp. 695-729.
3. The World Bank, Access mode: <http://www.worldbank.org>.
4. OECD Fiscal Decentralisation Database, Access mode: http://www.oecd.org/ctp/federalism/oecd/fiscaldecentralisationdatabase.htm#C_Title.
5. Ebel R., Yilmaz S. (2002) "On the measurement and impact of fiscal decentralization", *World Bank Institute Policy Research Working Paper Series*, 2002, No. 2809.

Надійшла до редакції 20 серпня 2017 р.